

HERECKÝ SOUBOJ V ›BOUDĚ‹.

PSÁNO ROKU 1900

I.

Napřed ne malou ale rychlou rekonstrukci Václavského náměstí do let 1786—1790.

Kde nyní Museum království Českého, myslíme si nevhlednou Koňskou bránu, domy s obou stran náměstí ne tak výstavné a mnohem nižší, většinou patrové, se zájezdnými hospodami „u Fabiánů“, „u modrého kříže“, „u Štočků“, „u Charouzů“, „u zlaté husy“, „u Špinků“. Kde dnes Assicurazioni Generali, tam stál renaissanční dům „u císařských“, štíty ozdobené, s železným košem v rohu nad prvním patrem. Přes náměstí v protilehlém pořadí hlavní stráž s vojáky v bílých fráčkách a v tmavých gamaších a prostřed asi, proti domu „u císařských“, opodál dřevěné kašny památná „Bouda“, vysoké divadelní stavení z prken a dříví“, jak je vypisuje očitý svědek Jan Jeník rytíř z Bratřic. Bylo to druhé samostatné divadlo v Praze a v pravdě lidové vedle vznešeného německého „národního“ na Ovocném trhu. Herci, před tím u Bondiniovy společnosti, Fr. Höpfler, Vinc. Antony, Xaver Sewe, baletní mistr, a Zappe Antonín vymohli si povolení, aby je směli vystavěti. Když povolení došlo, „učinila se ochotná, chvalitebná subskripční od pravých Čechů, kteráž tak hojně vypadla, že za krátký čas toto vším právem tytulirované Vlastenské divadlo docela vystavené na Koňském trhu stálo.“ Dne 6. června 1786 vykázáno úřadně místo,

a za měsíc už divadlo zbudováno. Dne 8. července se v něm hrálo poprvé.

Budova sama nehlásala slávu díla tesařského, byla však dost prostorná. Měla velký přízemek, velkou galerii a pohodlné jeviště, jež se dalo rozšířiti. Nad oponou se černal říšský orel s českým lvem na prsou asi té podoby, jak jej vídali na divadelních cedulích z té doby. Vnitř nestkvělo se divadlo ani zlatem ani malbami. Režné plátno pokrývalo dřevěné stěny, prosté draperie rděly se nad nízkými ložemi, opatřenými jednoduchými židlemi; jen „císařská“ lože vynikala ozdobností.

Jádrem hereckého sboru byli podnikatelé sami; páni z družstva hráli a také jejich paničky. Ostatní personál skládal se z herců z povolání i z ochotníků, jež vedla na jeviště i láska k muse i k mateřské řeči.

Z těch je nejznámější Václav Tham, jenž nechav úřadu stal se hercem. Matěj Majober, rodilý z Podskalí, kandidát professury, jenž „vyučoval mládež v italském jazyku v mnohých vrchnostenských domích“, nechal školních škamen a „z lásky k národní řeči české přivtělil se k společnosti“ či jak se také psalo, k „vlastenskému hernímu tovaryšstvu“. Majober, mladý muž znamenitého vtipu, hrál nejpřednější úlohy, vynikaje zvláště „přelibežnou vejřečností“. Později, „u Hybernů“, byl režisérem českých her, koncem však století, oženiv se s vdovou po baletním mistru Seweovi, nechal divadla, chytl se zase vědy a byl „z ohledu své učenosti, jsa jakožto c. k. profesor gymnasiální, na Malé Straně ustanoven.“ († 1812.)*

*) Tak Jan Jeník z Bratřic. Jisto však je, že Majober byl r. 1811 professorem akademického gymnasia. Toho roku byl v syntaxi jeho žákem Václav Klicpera.

V „Boudě“ začal také znamenitý herec Václav Svoboda, praotec proslulé herecké rodiny († 1822 jako režisér divadla Karlova ve Vídni), jenž, mimochodem řečeno, vášnivě rád pomáhal hasit při požárech. Došel pochvaly i Goethovy, a Iffland jej počítal mezi nejznamenitější komiky německého jeviště, kam osud Svobodu zavál.

II.

Byl od sv. Havla kostelníkův syn. „Zdál se čemu říkajíc docela k divadlu zrozený býti.“ „Bouda“ jej přivábila, na jejím jevišti zazelenaly se mu první vavříny. Byl z těch komiků, kteří, jak jen vystoupí, už rozveselí. „Jen se mu do jeho potutelných očí kouklo, muselo se hned všecko v divadle hlasitě smáti.“ Rád extemporoval, a obecenstvo čekalo a těšilo se na jeho vtipné nápady; ne však policie, která mu nejednou projevila svou nelibost.

Už v „Boudě“ mluvíval s patra. Známe jedno takové extempore, za které sklídl bouřlivé salvy potlesku.

Jak známo navštívil dne 19. září „Boudu“ císař Josef s Laudonem, Lascym, Haddikem a s jinými generály (vstupného dal třicet dukátů) a bavil se při českém představení po celý večer. Přišel po druhé, ale neohlášen, neozpozorován a tiše se dostal do lože. Bylo v jakési zpěvohře, Svoboda zpíval té chvíle arii. A najednou v parteru šum, hlomoz; všecko se obracelo po panovnické loži, kdež se objevil nečekaný host. Než ten už kyne, znamení dává, aby se stišili, aby nerušili představení; obecenstvo poslechlo okamžikem. Jak náhle povstal šum, tak rázem zas utichl. A zpěv také; ale ne zpěvák.

Svoboda obrácen proti panovníkově loži, patrně radostí vzrušen, vykřikl v neličené upřímnosti, jež zapomněla na řád a etiketu:

„I vítám tě, Jozífku, králi náš nejmlaskavější, nejmilostivější!“

Císař se zasmál a dřevěnou „Boudou“, celým divadlem, zabouřil tleskot a „bravo, bravo“, „kterýmž se Svobodovi děkovalo, že on tak příležitostě, jménem jich všech císaře přivítal“.

V „Boudě“ také měl ten souboj.

Lid dychtil po českých představeních, proto nebývalo v „Boudě“ prázdno, zvláště když družstvo čiperně pomáhalo. Bylo již psáno, jak zužitkovalo sensačního souboje šlechtického za Koňskou branou, jak afféru tu „dalo“ do kusu „Vršovci“, na jehož četná představení se obecenstvo jen hrnulo.

Jednou dala „společnost českého divadla“ do návěští, „že v jedné činohře bude také pan Svoboda jakousi arii o pražských děvčatech zpívati.“ Stalo se; Svoboda vystoupil v divném a směšném oděvu a jen se ukázal, dalo se všechno v divadle do náramně hlasitého smíchu. A pan Svoboda začal takto zpívati:

„V našem slavném pražském městě,
to mně krajánkové věřte,
městské dcerky — komornice —
honějí modu nejvíce — — —“

Píseň se líbila. Jeník z Bratřic zachoval ji celou. Dnes je ta rýmovačka zajímavá jen některými kulturními drobnostmi. Tepe, rozumí se, marnivost pražských dam. Vytýká mimo jiné, že mnohá „na kyčle naváže pauše, doma komisárek kouše“. Za tehdejších poměrů živě řaly a dobře šlehly verše:

„Stydí se rozprávět česky,
že jí to nesluší hezky —“

Kuplet končí:

„Černou kůži vomaluje,
prochází se skrz Aleje.*)
To jsou pravé větrnice,
nechci o nich zpívat více,
nestojejí za fajku
kuřlavého tabáku!“

Potlesk, smích a potlesk. A za nějaký den nová sensace v obecnstvu vlastenecké „Boudy“. Na vý-
pad Svobodův odsek; ne obrana pražských dam, ale
útok na pražské mužské. Návěští hlásalo, že „panna
Helczova bude v jedné opeře na mladé mužské po-
hlaví jistou arii zpívati.“ Mstitelka byla „znamenitá
herkyně a spolu zpěvačka“, jež před tím nedávno
tak roztomile zazpívala, konejšíc ve svém náručí dě-
tátka v peřince pěkným povijanem zavité:

„Ani jsem se smutná nenadála,
abych pumprlíčka kolíbalala!
Hajej, hajej, hajej,
pumprlíčku malej,
hajej, hajej!“

Stalo se. Panna Helczova vystoupila a začala takto
zpívat:

„V našem hlavním pražským městě
mámeť mužských na zbyt ještě,
od služeb a officirů
pěkně zrostlých až přes míru — —“

*) Staré Aleje = dnešní Příkopy.

Kuplet rázu kupletu Svobodova, ač ne tak hrubého zrna. Zase šlehy hlavně po mužské marnivosti, pýše a po větroplašství —

— — hlavy nosí jak vlásinka,
v zadu copek jak kosinka,
pudrují každou dobu,
jejich (!) prázdnou nádobu. — —

A dál malý obrázek ze života staropražských šviháků:

„Večer jsou v nových Aleji (sic),
na zábradlí se sázejí,*
po holkách očima házejí —“

Konec pak jako u Svobody:

„To jsou praví větrníci,
jak se říká švindlíci.
Nechci o nich zpívat víc,
nestojejí tak za nic. —“

Potlesk, smích a potlesk. Takový byl ten souboj v „Boudě“. Zůstal jistě nerozhodnut; jisto však, že oba zápasníci rozesmáli celé divadlo, že bylo po oba večery vyprodáno, a to bylo to hlavní. —

*) Nová Alej = Ferdinandova tř. Podél alejí při chodníku bývala zábradlí.